

ایران با وجود تمام فشارها حاضر به تحمل شرایط غربی‌ها نیست. البته در طرف مقابل نیز غرب تلاش کرده با تکیه بر پرونده‌های ساختگی تهران را به تسلیم وادار کند

دیدار وزیر امور خارجه با مقامات عمانی

نگاهی به سیاست خارجی دولت سیزدهم

از وین تا مسقط؛ دقیقاً چه گذشته است؟

الهه قاسمی
خبرنگار

«جنگ ادامه سیاست به معنی دیگر است»؛ این توصیف کارل فون کلاوویتس، اندیشمند و نظامی شهیر آلمانی از نسبت میان دیپلماسی و میدان است؛ تعریفی که این دورا نه در مقابل یکدیگر بلکه در امتداد هم می‌داند. پایان دیپلماسی به نبرد ختم می‌شود و پایان نبرد به دیپلماسی. این چرخه همیشه بر نبردها و جنگ‌های بزرگ دنیا که به شکست یکی از طرفین ختم نشده، حاکم است.

بر اساس این تعریف می‌توان تلاش وزارت امور خارجه در حوزه دیپلماسی کشور را ادامه تلاش برای پیشرفت میدان دانست. واقعیت هم آن است که این تلاش با وجود فشارهای سنگین با موفقیت‌ها و در عین حال چالش‌هایی روبه رویه که شاید مهم‌ترین آن مذاکرات بازگشت ایران برای بازگشت به برجام باشد. تحویلی که جدیدترین اتفاق در مسیر آن سفر اخیر امیر عبداللّه‌یان وزیر امور خارجه به کشور عمان بود که بحث‌های مرتبط با تسهیل مبادلات ارزی و همچنین بازگشت به برجام از مهم‌ترین محورهای آن محسوب می‌شد. همان گونه که بارها هم در گذشته عمان نقش میانجی را ایفا کرده بود.

از وین تا سفر به مسقط

واقعیت این بود که در گذشته معمولاً دیپلماسی و میدان به نوعی در مسیر یکدیگر تعریف می‌شد. اتفاقی که گاه حواشی خسارت‌باری داشت بخصوص این اختلاف توسط دشمنان این کشور نیز رصد می‌شد. با این حال در این دوره شاهد هستیم که هماهنگی میدان و دیپلماسی بهبود چشمگیری یافته است. مهم‌ترین پرونده ایران در حوزه سیاست خارجی تلاش برای احیای برجام بود تا منافع ناشی از رفع تحریم به صورت حداکثری حاصل شود. نکته‌ای که شاید مورد رضایت برخی از محافل در داخل نبود.

مذاکرات ایران و کشورهای باقی‌مانده در برجام برای بازگشت آمریکا به این معاهده در زمان دولت قبلی در شش دور انجام شد که خروجی

دور ششم با وجود اصرار دولت وقت منطبق با منافع ملی تشخیص داده نشد و عملاً کار به دولت فعلی واگذار شد.

در دولت فعلی جریان مذاکرات از آذرماه سال ۱۴۰۰ آغاز و منجر به چندین دور مذاکره تا شهریور سال جاری شد. شاید مهم‌ترین دغدغه‌ای که در خصوص بحث مذاکرات فعلی تلاش برای عدم تکرار تجربه تلخ خروج یک‌جانبه آمریکا از برجام بود. اتفاقی که در دوران ریاست جمهوری ترامپ رخ داد و منجر به صدمات جدی به کشور بخصوص در حوزه نفت و فروش تحریم‌ها شد.

از این‌رو با وجود فشارهای فراوان طرف مقابل برای تمایل یک پیشنهاد یک طرفه، ایران تاکنون در مقابل آن مقاومت کرده است. شاید مهم‌ترین نکته در مورد این مذاکرات عدم مذاکره مستقیم ایران و آمریکا باشد. نکته‌ای که طرف مقابل در جریان مذاکرات تأکید فراوانی بر آن داشت اما در نهایت نتوانست به هدف اصلی خود برای مذاکره مستقیم با ایران دست پیدا کند. طبیعی است که با وجود فشارهای سنگین بر ایران در طول ماه‌های گذشته، تهران حاضر به عدول از مواضع قبلی خود نبود.

این مسأله زمانی آشکار می‌شود که درخواست‌های طرف غربی را در خصوص مسائل مرتبط با مطالعات ادعایی و یافتن اورانیوم با غنای بالا در برخی سایت‌های ایران را ببینیم. طبیعی است که با درخواست رد ایران برای دادن تضمین در خصوص بسته شدن این پرونده‌های سیاسی، ایران حاضر به تخلیه اورانیوم غنی شده خود نباشد.

روندی که طرف غربی به شدت آن را دنبال می‌کند تا با خلع سلاح ایران بار دیگر فشارها را بر ایران افزایش دهد. نکته مهم‌تر در این میان نگاه به این ماجرا است که آیا تهران در مقابل فشارها تسلیم می‌شود یا خیر؟

طی چهار ماه اخیر ایران با وجود تمام فشارها و فتنه‌گری‌ها حاضر به تحمل شرایط غربی‌ها نیست. البته در طرف مقابل نیز غرب تلاش کرده با تکیه بر پرونده‌های ساختگی همچون کمک تسلیحاتی ایران به روسیه در جریان جنگ این کشور با اوکراین و همچنین مسائل محیط زیستی تهران را به تسلیم وادار کند.

البته تهران هم در این میان بیگار ننشسته و

دیپلماسی فعال جدی‌تری را در دستور کار خود گذاشته است که سفر امیر عبداللّه‌یان به عمان نمونه آن است. در این سفر علاوه بر این مواضع اصولی ایران در خصوص برجام مورد بحث قرار گرفت، موضوع تبادلات ارزی بین ایران و متنوع کردن مبادی آن نیز مورد تأکید قرار گرفت.

اهمیت این مسأله زمانی مشخص می‌شود که بدانیم دشمن در طول ماه‌های گذشته تلاش می‌کند تا با استفاده از حربه ارزی ایران را وادار به عقب نشینی کند. در مقابل ایران در جریان این سفر به دنبال این است که مسیرهای جدیدی برای تبادل ارزی بگشاید که گویا با استقبال طرف عمانی نیز روبه‌رو شده است.

از همین رو می‌توان مسیر فعلی مذاکرات را همچنان در مسیر مقاومت ایران تفسیر کرد.

مثالی از یک نمونه تاریخی

شاید در ابتدا برخی اینگونه تفسیر کنند که هم‌افزایی میدان و دیپلماسی بخصوص در ماه‌های نخست در دولت سیزدهم چه فوایدی برای کشور دارد. واقعیت این است که در این موارد بسیاری از اتفاقات در پشت صحنه رخ می‌دهد اما نگاهی به تاریخ نشان می‌دهد که اتفاقاً این هماهنگی می‌تواند برای کشور مزایای

فراوانی داشته باشد. همانگونه که در دولت قبل در صورت توجه به این مسأله امکان این بود تا جلوی بسیاری از خسارت‌ها گرفته شود. شاید جدی‌ترین مثال تاریخی را در این باره بتوان در دولت دوازدهم عنوان کرد.

در تیر ماه سال ۹۴ درست در زمانی که مذاکرات جدی بین ایران و کشورهای ۵+۱ برای رسیدن به نتیجه نهایی در جریان بود، مذاکرات مشابهی در سمتی دیگر برای حل و فصل یک ماجرای دیگر در جریان بود. در این مذاکرات برخلاف برجام که از سوی دیپلمات‌ها انجام می‌شد در دو طرف میز نمایندگانی از نهادهای امنیتی ایران و آمریکا حضور داشتند و موضوع مذاکره بررسی امکان مبادله زندانیان ایران و آمریکا در یک معامله دو طرفه بود.

واقعیت هم این بود که این معامله برای آمریکایی‌ها به یک موضوع حیثیتی تبدیل شده بود. مهم‌ترین متهمی که از سوی ایران دستگیر شده بود، «جیسون رضاییان» خبرنگار روزنامه واشنگتن‌پست بود که در پوشش کار رسانه‌ای به جاسوسی برای نهادهای آمریکایی متهم بود. امیر میرزایی حکمتی ایرانی‌ای که سابقه خدمت در ارتش آمریکا را داشت و سعید عابدینی نوکیس مسیحی دو زندانی دیگر بودند که آمریکایی‌ها در مذاکرات هسته‌ای بحث آزادی آنها را پیش می‌کشیدند. وندی شرمن، معاون وزیر خارجه آمریکا نیز در یکی از مذاکرات گفته بود در صورتی که جیسون در تبادل قرار نگیرد، کل مذاکرات ملغی خواهد شد.

در مقابل ایران نیز خواستار آزادی برخی شهروندان آمریکایی بود که به دلیل کمک به دور زدن تحریم‌ها در آمریکا زندانی بودند، با این حال ایران به دنبال این بود تا امتیازات بیشتری از این مذاکرات دریافت کند. علاوه بر موضوع زندانیان حل و فصل برخی مطالبات مالی تهران از واشنگتن نیز در دستور کار بود. اغلب این مطالبات به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و خریدهای تسلیحاتی رژیم پهلوی از واشنگتن بازمی‌گشت.

مذاکرات کشار دو طرف در حاشیه مذاکرات هسته‌ای در سکوت کامل ادامه یافت. ایران و آمریکا تجربه مبادلات زندانیان را در دوره قبلی نیز داشتند. در سال ۱۳۹۰ یکی از کوهنوردان

بازگشت متوازن به برجام هدف دستگاه سیاست خارجی

با در نظر گرفتن این موارد می‌توان گفت که شاید اتفاقات مشابهی نیز در انتظار دولت سیزدهم و دستگاه دیپلماسی کشور باشد. البته در این میان همان طور که گفته شد بسیاری از روندهای این چنینی به صورت محرمانه و در پس پرده انجام می‌گیرد اما در نهایت فایده مستقیم آنها به مردم خواهد رسید.

با نگاهی به عملکرد دولت می‌توان انتظار داشت که همچنان دیپلماسی دولت به سمت بازگشت متوازن به سمت برجام در حال حرکت است. البته در سفر عمان وزیر امور خارجه در خصوص این مطلب هشدار داد که دروازه بازگشت ایران به سمت توافق تا همیشه باز نمی‌ماند و ممکن است ایران به سراغ اجرای برنامه دیگری برود. هشدار می‌دهد که به نظر می‌رسد از آن سو نیز توسط کشورهای غربی شنیده شده و بزودی مذاکراتی بین دو طرف در این باره آغاز شود. مذاکراتی که احتمالاً همزمان با حضور آژانس در ماه ژانویه همراه باشد و همین مسأله امکان موفقیت آن را دوچندان خواهد کرد.

با نگاهی به عملکرد دولت می‌توان انتظار داشت که همچنان دیپلماسی دولت به سمت بازگشت متوازن به سمت برجام در حال حرکت است. البته در سفر عمان وزیر امور خارجه در خصوص این مطلب هشدار داد که دروازه بازگشت ایران به سمت توافق تا همیشه باز نمی‌ماند و ممکن است ایران به سراغ اجرای برنامه دیگری برود

وزارت امور خارجه تلاش می‌کند دو حوزه دیپلماسی و میدان را توأمان پیش ببرد. شاید مهم‌ترین مصداق آن را بتوان سفر اخیر امیر عبداللّه‌یان وزیر امور خارجه به کشور عمان دانست که بحث‌های مرتبط با تسهیل مبادلات ارزی و همچنین بازگشت به برجام از محورهای آن محسوب می‌شد